

Utställningen av kyrklig textilkonst.

DE AV Statens Historiska museum under tiden 5 till 27 januari anordnade utställningen av svenska kyrkotextilier blev en stor succés. Aldrig förut ha i vårt land kyrkliga konstföremål sammanförts med sådan omsorg och kunnighet och dessutom förlänats en miljö, som i så hög grad låtit dem komma till sin rätt. För att nå detta hade ingenting sparats; sålunda var Liljewalchs konsthall delvis ombyggd under arkitekten E. Fants ledning. I övrigt kunde man överallt spåra riksantikvariens S. Curmans säkra smak, vare sig det gällt färgverningar eller smärre arkitektoniska anordningar.

Utställningen, som omfattade över 650 nr, gav en utomordentligt klar och tydlig bild av vår textilkonst under nio århundraden. Med stigande förvåning vandrade man genom utställningsrummen, imponerad och häpen över rikedomerna och mångfalden av våra kyrkors textilklenoder. I denna prakt och lyx känner man den barbariska enkelheten och gåtfullheten hos de båda bonaderna från Skog och Överhogdal nästan skrämmande. Men de äro också de äldsta kyrkliga textilminnen, vi äga. Ett århundrade senare — 1200-talet — lämnar redan en bild av synnerligen konstnärligt högtstående paramantik, fastän naturligtvis i form av importerade produkter, till vilka särskilt höra Upsala domkyrkas korkåpa av röd sidenvävnad med talrika figurscener i rundlar (franskt arbete) eller rundlarna till en korkåpa från Biskopskulla samt antependiet från Eskilstuna stadskyrka. Något senare lägger den tyska Hansan ofta hinder i vägen för direkta förbindelser med södra och mellersta Europa, och man blir i regel hänvisad till de nordtyska broderiskolorna vid pryndandet av skrudarna. Men de dyrbara sidenstofferna togos alltså från Italien, t. ex. Lucca eller vanligen Florens.

Under 1400-talet blir den inhemska broderikonsten en faktor att räkna med. Flitigast är Vadstena-skolan, som är företrädd med ett tjugotal arbeten. Till cisterciensernunnorna i Skokloster hänföres en del av broderierna till Holmgers gravtäcke, vars figur anses ha utförts av en stockholmsateljé, som varit mycket verksam. Under medeltidens sista årtionden införas dessutom ett stort antal flandriska figurbroderier, vilka lätt igenkännas på deras strävan efter rumsbakgrund och djup samt på ytans överdragande med guldtrådar.

Hela denna yppigt blomstrande konstvärld vissnar hastigt ned med reformationen. Det är egentligen bara förvånande, att så mycket av de medeltida skatterna fått vara i fred. Intressant är emellertid att se, att de få prov på 1500-talets textilier, som finnas, återknyta direkt till de katolska medeltidsförebilderna. Så är fallet med den av Erik XIV till Upsala domkyrka vid hans kröning 1561 skänkta korkåpan av vit florentinsk sidendamast med en broderad bildframställning, föreställande Kristus pressande saften av en druvklase i en kalk. En mässhake (från Kimstad) av röd sammet är bl. a. prydd med apostlabilder i medeltida manér, fastän de dateras till omkring år 1600, liksom en annan mässhake (från Mjölby; nu i Nordiska museet) av grön taft är försedd med broderade figurframställningar av tydligt gotisk karaktär. Att den medeltida ikon-traditionen håller på att dö, ser man dock på att Johannes Döparen här fått Johannes evangelistens drag.

Eljest äro kyrkotextilierna från nyare tid av mindre intresse ur kyrklig synpunkt. I nio fall av tio äro stoffen krigsbyten, de allra flesta polska, vanligen av profant ursprung (sängomhängen, borddukar, kjolar o. s. v.). Deras upptagande i den ortodoxa svenska 1600—talskyrkan ger onekligen en stark belysning åt konsttoleransen under denna intoleranta tid. Ett sällsynt undantag skulle mässhaken från Almby bilda. Dess figurframställning på ryggstycket är nämligen ersatt med kors och guldgaloner, enligt katalogen, en uppgift som dock kan betvivlas.

Slutligen har en större sal disponerats för modern textilkonst. Man kommer dit efter att ha sökt sig fram genom »övergångstidens» rum (1880-talet) med arbeten av bl. a. Sofia Gisberg. Den moderna textilsalen har svårt att ge full rättvisa åt vår tids paramantik. Det bjärta ljuset och de ännu så starka färgerna göra ett alltför hårt intryck. Av de ganska talrika alster, som de olika textilateljéerna utställa, är det väl intet, som gör starkare verkan än Oscar Brandtbergs antependium till Morlanda kyrka (1922) med sitt härliga broderi. Man konstaterar vidare, att Licium nu som förr innehar ledareplatsen tack vare god tillgång på skolade konstnärer, som i sina kompositioner söka anslutning till äldre traditioner, samt inte minst tack vare en bestämd fordran på förstklassigt material. Här har också utställts en del kyrklig småskulptur, bl. a. av Ivar Johnsson, som brutit den feminina dekorativismen i Milles-skolan och infört en stor, manligt plastisk anda i skulpturen, som först nu kan bjuda kyrkan sin tjänst.

Bengt Cnattingius.